

Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների վերաբերյալ ՄԱԿ-ի նվազագույն ստանդարտ կանոններ (Տոկիոյի կանոններ) (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules))

Հաստատվել են Գլխավոր Ասամբլեայի 1990թ. դեկտեմբերի 14-ի թիվ 45/110 բանաձևով

I. Ընդհանուր սկզբունքներ

1. Հիմնական նպատակները

1.1. Սույն ստանդարտ կանոններում շարադրված է հիմնական սկզբունքների ամբողջություն, որի նպատակն ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառումը խթանելն է, ինչպես նաև բանտարկության այլընտրանքների ենթարկվող անձանց վերաբերյալ նվազագույն երաշխիքներ սահմանելը:

1.2. Կանոնները նախատեսված են քրեական արդարադատության կառավարմանը, հատկապես՝ իրավախախտների հետ աշխատանքներին համայնքի առավել նշանակալի ներգրավվածությունը, ինչպես նաև իրավախախտների մոտ հասարակության հանդեպ պատասխանատվության զգացումը խթանելու համար:

1.3. Կանոնները պետք է իրականացվեն՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուր երկրի քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական և մշակութային պայմանները և տվյալ երկրի քրեական արդարադատության համակարգի նպատակներն ու խնդիրները:

1.4. Կանոններն իրականացնելիս անդամ երկրները պետք է ձգտեն ապահովել պատշաճ հավասարակշռությունն անհատ իրավախախտների իրավունքների, տուժողների իրավունքների և հանրային անվտանգության և հանցավորության կանխարգելման կապակցությամբ հասարակության մտահոգությունների միջև:

1.5. Անդամ երկրները պետք է իրենց իրավական համակարգերում որպես այլընտրանք ձևավորեն ազատությունից զրկելու հետ չկապված այլ միջոցներ՝ դրանցով կրճատելով բանտարկության կիրառումը և բարելավելով քրեական արդարադատության քաղաքականությունները՝ հաշվի առնելով մարդու իրավունքները, սոցիալական արդարության պահանջները և իրավախախտի վերականգնման հետ կապված կարիքները:

2. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների շրջանակը

2.1. Սույն կանոնների համապատասխան դրույթները պետք է կիրառվեն քրեական հետապնդման, դատաքննության կամ դատավճռի կատարման ենթակա բոլոր անձանց նկատմամբ՝ քրեական արդարադատության իրականացման բոլոր փուլերում: Կանոնների

տեքստում «իրավախախտ» արտահայտությունը վերաբերում է այդ անձանց՝ անկախ այն հանգամանքից՝ նրանք կասկածյալ են, մեղադրյալ, թե՛ դատապարտյալ:

2.2. Կանոնները պետք է կիրառվեն առանց խտրականության՝ պայմանավորված ռասայով, մաշկի գույնով, սեռով, տարիքով, լեզվով, կրոնով, քաղաքական կամ այլ հայացքով, ազգային կամ սոցիալական ծագումով, գույքային դրությամբ, ծննդով և այլ կարգավիճակով:

2.3. Իրավախախտման բնույթի և ծանրության, իրավախախտի անձի և կենսագրության, ինչպես նաև՝ հասարակության պաշտպանության նկատառումներից ելնելով առավել ճկունություն ապահովելու և բանտարկության անհարկի կիրառումից խուսափելու նպատակով քրեական արդարադատության համակարգը պետք է ապահովի ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների առկայությունը՝ մինչդատական փուլից մինչև դատավճռի կայացումից հետո ընկած ժամանակահատվածը կիրառելու համար: Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների թիվը և տեսակները պետք է նշանակվեն այնպես, որպեսզի հետագայում պատժի կիրառումը հնարավոր լինի:

2.4. Ազատագրված և հետ չկապված նոր միջոցների մշակումը պետք է խրախուսվի և մանրակրիտ մշտադիտարկման ենթարկվի, իսկ դրանց կիրառումը պետք է կանոնավորապես գնահատվի:

2.5. Պետք է նկատի ունենալ իրավախախտներին համայնքում պահելու տարբերակը՝ հնարավորինս խուսափելով պաշտոնական գործընթացներից կամ գործի դատական քննությունից՝ իրավական երաշխիքների և օրենքի գերակայության պայմաններում:

2.6. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցները պետք է կիրառվեն նվազագույն միջամտության սկզբունքին համապատասխան:

2.7. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցները, պատիժներից և քրեականացումից խուսափելու համընդհանուր շարժմանը խոչընդոտելու կամ այդ ուղղությամբ ջանքերի գործադրումը հետաձգելու փոխարեն պետք է այդ շարժման մաս կազմեն:

3. Իրավական երաշխիքներ

3.1. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների ներդրումը, սահմանումը և կիրառումը պետք է սահմանված լինեն օրենքով:

3.2. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի ընտրությունը պետք է հիմնված լինի իրավախախտման բնույթի ու ծանրության, իրավախախտի կենսագրության, պատժի նպատակների և տուժողների իրավունքների ոլորտում սահմանված չափանիշների գնահատման վրա:

3.3. Սահմանված ընթացակարգերի բոլոր փուլերում դատական կամ այլ իրավասու անկախ մարմնի հայեցողությունը պետք է դրսևորվի լիարժեք հաշվետվականության պայմաններում և միայն օրենքի գերակայության շրջանակներում:

3.4. Իրավախախտի համար պարտականություն սահմանող, նախքան պաշտոնական ընթացակարգերը կամ դատաքնությունը կամ դրանց փոխարեն կիրառված ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների պարագայում պահանջվում է իրավախախտի համաձայնությունը:

3.5. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառման որոշումները իրավախախտի բողոքի հիման վրա կարող են վերանայվել դատական կամ այլ իրավասու անկախ մարմնի կողմից:

3.6. Իրավախախտը պետք է ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների իրականացման ընթացքում իր անհատական իրավունքներին առնչվող դեպքերում դատական կամ այլ իրավասու անկախ մարմին միջնորդություն կամ բողոք ներկայացնելու իրավունք ունենա:

3.7. Պետք է սահմանվի միջազգայնորեն ճանաչված մարդկային իրավունքների վերաբերյալ գանգատներին ընթացք տալու և, հնարավորության դեպքում՝ իրավիճակը շտկելու մեխանիզմ:

3.8. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցները չպետք է իրավախախտին ֆիզիկական կամ հոգեկան վնաս պատճառելու չհիմնավորված ռիսկ ենթադրող բժշկական կամ հոգեբանական փորձերի կիրառում ենթադրեն:

3.9. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների ենթարկվող իրավախախտի արժանապատվությունը միշտ պետք է հարգվի:

3.10. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցներ կիրառելիս իրավախախտի իրավունքները չպետք է սահմանափակվեն ավելին, քան թույլատրված է բուն որոշումը կայացրած իրավասու մարմնի կողմից:

3.11. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցները կիրառելիս իրավախախտի, ինչպես նաև վերջինիս ընտանիքի անդամների անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը պետք է պահպանվի:

3.12. Իրավախախտի անձնական տվյալների գաղտնիությունը պետք է խստագույնս պահպանվի և փակ լինի երրորդ անձանց համար: Նման տվյալները պետք է հասանելի լինեն միայն իրավախախտի գործը վարելու համար պատասխանատու կամ լիազորված այլ անձանց համար:

4. Վերապահում

4.1. Սույն կանոնների որևէ դրույթ չի կարող մեկնաբանվել որպես Բանտարկյալների հետ վարվեցողության նվազագույն ստանդարտ կանոնների, Անչափահասների գործերով արդարադատության իրականացման ՄԱԿ-ի նվազագույն ստանդարտների, Կալանքի կամ Բանտարկության ցանկացած ձևի ենթարկված բոլոր անձանց պաշտպանության սկզբունքների ժողովածուի կամ միջազգային հանրության կողմից ընդունված,

իրավախախտների նկատմամբ իրականացվող գործողությունների և նրանց հիմնական մարդկային իրավունքներին առնչվող ցանկացած այլ փաստաթղթի և ստանդարտների կիրառման բացառում:

II. Մինչդատական փուլը

5. Մինչդատական որոշումներ

5.1. Անհրաժեշտության դեպքում, և եթե դա սահմանված է իրավական համակարգով, դատախազությունը կամ քրեական գործերով զբաղվող այլ գերատեսչությունները պետք է իրավունք ունենան իրավախախտին ազատելու պատասխանատվությունից, եթե գտնում են, որ հասարակության պաշտպանության, հանցավորության կանխարգելման, օրինապահ վարքագծի կամ տուժողների իրավունքների նկատմամբ հարգանքը խթանելու տեսակետից գործին ընթացք տալն անհրաժեշտ չէ: Պատասխանատվությունից ազատելու կամ վարույթը կարճելու նպատակահարմարության վերաբերյալ որոշում կայացնելու նպատակով յուրաքանչյուր իրավական համակարգում պետք է մշակվեն չափանիշներ: Ոչ ծանր իրավախախտումների դեպքերում դատախազը կարող է ըստ անհրաժեշտության կիրառել ազատությունից զրկելու հետ չկապված համապատասխան միջոցներ:

6. Մինչդատական կալանքի կիրառումից ձեռնպահ մնալը

6.1. Մինչդատական կալանքը պետք է քրեական վարույթի ընթացքում կիրառվի որպես ծայրահեղ միջոց՝ պատշաճ ուշադրություն դարձնելով ենթադրվող իրավախախտման քննությանը և հասարակության և տուժողի պաշտպանությանը:

6.2. Մինչդատական կալանքի այլընտրանքները պետք է կիրառվեն հնարավորինս վաղ փուլում: Մինչդատական կալանքը պետք է տևի ոչ ավելի, քան անհրաժեշտ է 5.1 կանոնով սահմանված խնդիրներն իրականացնելու համար, և պետք է իրականացվի մարդասիրաբար՝ հարգելով մարդկային էակներին բնորոշ արժանապատվությունը:

6.3. Իրավախախտը պետք է իրավունք ունենա դատական կամ այլ իրավասու անկախ մարմնին բողոքարկելու մինչդատական կալանքի որոշումը:

III. Դատավճռի կայացման և պատժի նշանակման փուլը

7. Սոցիալական հետազոտության հաշվետվություն

7.1. Եթե սոցիալական հետազոտության հաշվետվությունների կազմումը հնարավոր է, դատական իշխանության մարմինը կարող է օգտվել իրազեկ, իրավասու պաշտոնյայի կամ գերատեսչության կողմից պատրաստված զեկույցից: Չեկույցը պետք է սոցիալական տեղեկատվություն պարունակի իրավախախտի մասին՝ կապված նախկինում անձի հանցավոր վարքագծին և տվյալ իրավախախտմանը: Այն պետք է ներառի նաև դատավճռի կայացման գործընթացին համահունչ տեղեկատվություն և առաջարկություններ: Չեկույցը պետք է հիմնված լինի փաստերի վրա, լինի անաչառ և անկողմնակալ՝ պարզորոշ շարադրված կարծիքներով:

8. Պատժի նշանակումը

8.1. Դատական իշխանության մարմինը, իր տրամադրության տակ ունենալով ազատությունից զրկելու հետ չկապված բազմաթիվ միջոցներ, իր որոշումը կայացնելիս պետք է հաշվի առնի իրավախախտի՝ վերականգնման հետ կապված կարիքները, հասարակության պաշտպանությունը և տուժողի շահերը. վերջինիս հետ հարկավոր է խորհրդակցել բոլոր անհրաժեշտ դեպքերում:

8.2. Պատիժ նշանակող մարմինները գործի վերաբերյալ կարող են կայացնել հետևյալ որոշումները.

(ա) բանավոր պատիժներ, ինչպիսիք են՝ նկատողությունը, խիստ նկատողությունը և նախազգուշացումը,

(բ) պատժից պայմանական ազատումը,

(գ) կարգավիճակի հետ կապված տույժերը,

(դ) տնտեսական և դրամական բնույթի տույժերը, ինչպիսիք են՝ տուգանքները և օրական եկամտից կատարվող պահումները,

(ե) բռնագրավման կամ առգրավման կարգադրությունը,

(զ) տուժողին պատճառված վնասը հարթելու կամ փոխհատուցելու պարտականություն դնելը,

(է) պատժի կասեցումը կամ հետաձգումը,

(ը) պրոբացիան և դատական հսկողությունը,

(թ) համայնքային ծառայության վերաբերյալ կարգադրությունները,

(ժ) խնամքի կենտրոն հաճախելու պարտականություն սահմանելը,

(ի) տնային կալանքը,

(լ) հաստատություններում պահելու հետ չկապված ցանկացած այլ միջոց,

(խ) վերը թվարկված այս կամ այն միջոցների համակցությունը:

IV. Դատավճռի կայացումից հետո ընկած ժամանակահատվածը

9. Պատժի նշանակումից հետո ընկած ժամանակահատվածի համար կայացվող որոշումներ

9.1. Իրավասու մարմինն իր տրամադրության տակ պետք է ունենա պատժի նշանակումից հետո նշանակվող այլընտրանքային միջոցների լայն ընտրություն՝ հաստատությունում տեղավորելուց խուսափելու և հասարակությունում վաղօրոք վերաինտեգրվելու հարցում իրավախախտներին աջակցելու նպատակով:

9.2. Պատժի նշանակումից հետո ընկած ժամանակահատվածի համար կարող են կայացվել հետևյալ որոշումները.

(ա) արձակումները կամ ազատմանը նախապատրաստելու համար նախատեսված տներում տեղավորելը,

(բ) աշխատանքի կամ կրթության նպատակով տրամադրվող արձակումները,

(գ) պայմանական վաղաժամկետ ազատման տարբեր տեսակները,

(դ) պատժի մեղմացումը,

(ե) ներումը:

9.3. Պատժի նշանակումից հետո ընկած ժամանակահատվածի համար կայացվող որոշումները, բացառությամբ ներման, կարող են վերանայվել դատական կամ այլ իրավասու անկախ մարմնի կողմից՝ իրավախախտի դիմումի հիման վրա:

9.4. Հաստատությունից ազատ արձակելը կամ ազատությունից զրկելու հետ չկապված ծրագրի դադարեցումը պետք է քննարկվի հնարավորինս վաղ փուլում:

V. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների իրականացումը

10. Հսկողությունը

10.1. Հսկողություն սահմանելու նպատակը կրկնահանգավորության նվազեցումն է և հասարակությունում իրավախախտի ինտեգրմանն աջակցելն այնպիսի եղանակով, որի պայմաններում նվազագույնի է հասցվում հանցավոր վարքին վերադառնալու հավանականությունը:

10.2. Եթե ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցը հսկողություն է ենթադրում, ապա այդ հսկողությունը պետք է իրականացվի իրավասու մարմնի կողմից՝ օրենքով սահմանված հատուկ պայմաններով:

10.3. Ազատությունից զրկելու տվյալ տեսակի շրջանակներում հսկողության և իրականացվելիք գործողությունների ամենից ավելի նպատակահարմար եղանակը պետք է ընտրվի յուրաքանչյուր դեպքի համար առանձին, որի նպատակն է՝ աջակցել իրավախախտին՝ աշխատելու իր իրավախախտ վարքագիծը շտկելու ուղղությամբ: Հսկողության և իրականացվելիք գործողությունների եղանակները պետք է պարբերաբար վերանայվեն և ըստ անհրաժեշտության փոփոխվեն:

10.4. Իրավախախտները պետք է անհրաժեշտության դեպքում ստանան հոգեբանական, սոցիալական և նյութական օժանդակություն, ինչպես նաև համայնքի հետ կապերն ամրապնդելու և հասարակությունում վերաինտեգրվելու գործընթացը խթանելու հնարավորություններ:

11. Տևողությունը

11.1. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի տևողությունը չպետք է գերազանցի իրավասու մարմնի կողմից օրենքի հիման վրա սահմանված տևողությունը:

11.2. Նշանակված միջոցի հանդեպ իրավախախտի պարտաճանաչ վերաբերմունքի դեպքում կարող է նշանակված միջոցի դադարեցման որոշում կայացվել:

12. Պայմանները

12.1. Իրավասու մարմնի կողմից իրավախախտի նկատմամբ կատարման համար պարտադիր պայմաններ սահմանելիս հարկավոր է հաշվի առնել թե՛ հասարակության կարիքները և թե՛ իրավախախտի և տուժողի իրավունքները:

12.2. Կատարման համար պարտադիր պայմանները պետք է լինեն գործնական, հստակ ու հնարավորինս սակավաթիվ և պետք է նպատակ ունենան նվազեցնելու իրավախախտի կողմից հանցավոր վարքագծի կրկնության հավանականությունը և ավելացնելու վերջինիս սոցիալական ինտեգրման հնարավորությունները՝ հաշվի առնելով տուժողի կարիքները:

12.3. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի կիրառման սկզբից նեթ իրավախախտը պետք է գրավոր և բանավոր պարզաբանում ստանա տվյալ միջոցի կիրառումն իրականացնելու պայմանների, այդ թվում՝ իր պարտականությունների և իրավունքների վերաբերյալ:

12.4. Պայմանները կարող են վերանայվել սահմանված համապատասխան դրույթների հիման վրա՝ ելնելով իրավախախտի մոտ առկա առաջընթացից:

13. Իրականացվող գործողությունների ընթացքը

13.1. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված տվյալ միջոցի շրջանակներում, համապատասխան դեպքերում անհրաժեշտ է մշակել զանազան ծրագրեր, ինչպիսիք են՝ անհատական դեպքերի վարումը, խմբային թերապիան, հաստատություններում անցկացվող ծրագրերը և իրավախախտների տարբեր խմբերի համար նախատեսված մասնագիտացված գործողությունները՝ իրավախախտների կարիքներին առավել արդյունավետ արձագանքելու նպատակով:

13.2. Այդ գործողությունները պետք է իրականացնեն համապատասխան վերապատրաստում անցած և գործնական փորձառություն ունեցող մասնագետները:

13.3. Նման գործողությունների անհրաժեշտության վերաբերյալ որոշում կայացնելու դեպքում հարկավոր է ջանքեր գործադրել իրավախախտի կենսագրությունը, անձը, հակումները, մտավոր կարողությունները, արժեքները և հատկապես՝ իրավախախտումը կատարելուն դրդած հանգամանքներն ընկալելու ուղղությամբ:

13.4. Իրավասու մարմինը կարող է ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառմանը ներգրավել համայնքային կամ սոցիալական աջակցության համակարգերը:

13.5. Գործերի հասցեագրումը պետք է կատարվի հնարավորինս իրատեսական և կառավարելի ձևով՝ գործողությունների ծրագրի արդյունավետ իրականացումն ապահովելու նպատակով:

13.6. Իրավասու մարմինը պետք է յուրաքանչյուր իրավախախտի վերաբերյալ անձնական գործ կազմի և վարի այն:

14. Կարգապահությունը և պայմանների խախտումը

14.1. Իրավախախտի կողմից կատարման համար պարտադիր պայմանների խախտումը կարող է հանգեցնել ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի փոփոխման կամ վերացման:

14.2. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի փոփոխումը կամ վերացումը պետք է կատարվի իրավասու մարմնի կողմից. նախքան նման քայլի դիմելը հարկավոր է մանրակրկիտ ուսումնասիրել թե՛ վերահսկող պաշտոնյայի, և թե՛ իրավախախտի ներկայացրած փաստարկները:

14.3. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի ձախողումը չի կարող ինքնըստինքյան հանգեցնել ազատագրկման հետ կապված միջոցի կիրառման:

14.4. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի փոփոխման կամ վերացման դեպքում իրավասու մարմինը պետք է փորձի ազատությունից զրկելու հետ չկապված այլընտրանքային միջոց գտնել: Ազատագրկման ձևով պատիժ կարող է նշանակվել միայն համապատասխան այլընտրանքների բացակայության դեպքում:

14.5. Օրենքով հարկավոր է սահմանել պայմանների խախտման դեպքում իրավախախտին ձերբակալելու և հսկողության տակ պահելու իրավասություն:

14.6. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցի փոփոխման կամ վերացման պահից սկսած՝ իրավախախտը պետք է այդ որոշումը դատական կամ այլ իրավասու անկախ մարմնի բողոքարկելու իրավունք ունենա:

VI. Անձնակազմը

15. Հավաքագրումը

15.1. Անձնակազմը համալրելիս պետք է բացառվի ռասայի, մաշկի գույնի, սեռի, տարիքի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ հայացքների, ազգային կամ սոցիալական ծագման, գույքային դրության, ծննդյան և այլ կարգավիճակի վրա հիմնված խտրականությունը: Անձնակազմի հավաքագրման վերաբերյալ քաղաքականություն իրականացնելիս հարկավոր է ուշադրության առնել «փոխհատուցվող խտրականություն¹» վերաբերյալ ներպետական քաղաքականությունը և արտացոլել հսկողության ենթակա իրավախախտների բազմազանությունը:

¹ Աշխատանքի ընդունելը՝ սովորաբար խտրականությունների ենթարկվող խմբերին առավելություններ տրամադրելու մտադրությամբ. առաջնային քաղաքական ծրագիր՝ ուղղված ռասայական խտրականության վերացմանը (ծանոթագրությունը՝ թարգմանչի):

15.2. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցներ կիրառելու համար նշանակված անձինք պետք է անձնապես հարմար լինեն այդ աշխատանքի համար և, հնարավորության դեպքում, համապատասխան մասնագիտական վերապատրաստում անցած լինեն և գործնական փորձառություն ունենան: Պահանջվող որակները պետք է հստակ սահմանված լինեն:

15.3. Որակավորում ունեցող անձնակազմի առկայություն և ծառայական կարգավիճակ ապահովելու համար հարկավոր է ապահովել աշխատանքի բնույթին համարժեք պատշաճ վարձատրություն ու արտոնություններ և ապահովել մասնագիտական աճի ու կարիերայի զարգացման զանազան հնարավորություններ:

16. Անձնակազմի վերապատրաստումը

16.1. Վերապատրաստման նպատակը պետք է լինի անձնակազմին իրավախախտների վերականգնման հետ կապված իրենց պարտականություններին ծանոթացնելը՝ իրավախախտների իրավունքները և հասարակությանը պաշտպանելու պայմանով: Վերապատրաստումները պետք է նաև անձնակազմին թույլ տան ընկալել շահագրգիռ գերատեսչությունների միջև համագործակցության և գործողությունների համակարգման անհրաժեշտությունը:

16.2. Նախքան պարտականությունների կատարմանն անցնելը անձնակազմը պետք է անցնի վերապատրաստում, որը պետք է ներառի հրահանգավորում ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների բնույթի, հսկողության նպատակների և ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառման տարբեր եղանակների վերաբերյալ:

16.3. Պարտականությունները ստանձնելուց հետո անձնակազմը պետք է պահպանի և կատարելագործի իր գիտելիքներն ու մասնագիտական կարողությունները՝ հաճախելով աշխատանքին զուգահեռ վերապատրաստումների և կրկնողական դասընթացների: Այդ նպատակով պետք է տրամադրվեն պատշաճ պայմաններ:

VII. Կամավորներ և համայնքային այլ ներուժ

17. Հանրության մասնակցությունը

17.1. Հանրության մասնակցությունը պետք է խրախուսվի, քանի որ այն խոշոր ներուժ է և ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների ենթարկվող իրավախախտի և ընտանիքի ու համայնքի միջև կապերի բարելավման կարևորագույն գործոններից մեկը: Այդ մասնակցությունը պետք է լրացնի քրեական արդարադատության իրականացման պատասխանատու վարչակազմի ջանքերը:

17.2. Հանրության մասնակցությունը պետք է դիտվի որպես հնարավորություն համայնքի անդամների համար՝ իրենց իսկ հասարակությունը պաշտպանելու գործում ներդրում կատարելու առումով:

18. Հանրային ընկալումը և համագործակցությունը

18.1. Պետական գերատեսչությունները, մասնավոր սեկտորը և լայն հանրությունը պետք է խրախուսվեն՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառումը խթանող կամավորական կազմակերպություններին աջակցելու հարցում:

18.2. Հարկավոր է պարբերաբար կազմակերպել կոնֆերանսներ, սեմինարներ, սիմպոզիումներ և այլ միջոցառումներ՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառմանը հանրության մասնակցության անհրաժեշտության վերաբերյալ:

18.3. Լրատվության բոլոր միջոցները պետք է ներգրավվեն կառուցողական հանրային վերաբերմունք ձևավորելու գործին, ինչի արդյունքում կիրականացվեն ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների առավել լայն կիրառությանը և իրավախախտների սոցիալական ինտեգրացիային նպաստող գործողություններ:

18.4. Պետք է գործադրվեն բոլոր ջանքերը՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառման գործում հանրության դերակատարության մասին հանրությանը տեղեկացնելու ուղղությամբ:

19. Կամավորները

19.1. Կամավորները պետք է մանրակրիտ ուսումնասիրվեն և հավաքագրվեն՝ հիմնվելով կատարելիք աշխատանքի հանդեպ նրանց վերաբերմունքի և հետաքրքրվածության վրա: Նրանք պետք է պատշաճ վերապատրաստում անցնեն ստանձնելիք պարտականությունների վերաբերյալ և հնարավորություն ունենան խորհրդատվություն ստանալու իրավասու մարմնից և խորհրդակցելու վերջինիս հետ:

19.2. Կամավորները, ելնելով իրենց կարողություններից և իրավախախտի կարիքներից, պետք է խրախուսեն իրավախախտներին և նրանց ընտանիքներին, որպեսզի վերջիններս ձևավորեն բազմապիսի շփումներ համայնքի հետ, ինչպես նաև այլ, ավելի լայն կապեր հաստատեն՝ խորհրդատվություն և այլ համապատասխան օժանդակություն տրամադրելու միջոցով:

19.3. Կամավորները պետք է ապահովագրված լինեն պատահարներից, վնասվածքներից և իրենց պարտականությունները կատարելու կապակցությամբ հանրային պատասխանատվությունից: Պետք է ապահովվի նրանց կողմից ի շահ համայնքի բարեկեցության մատուցվող ծառայությունների հանրային ճանաչումը:

VIII. Հետազոտություն, պլանավորում, քաղաքականության ձևավորում և գնահատում

20. Հետազոտություն և պլանավորում

20.1. Որպես պլանավորման գործընթացի կարևոր կողմ՝ հարկավոր է ջանքեր գործադրել իրավախախտների նկատմամբ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների խթանման վերաբերյալ հետազոտության անցկացմանը հանրությանը և մասնավոր մարմիններին ներգրավելու ուղղությամբ:

20.2. Հարկավոր է պարբերաբար ուսումնասիրել շահառուներին, պրակտիկ աշխատողներին, համայնքին և քաղաքականություն մշակողներին խոչընդոտող խնդիրները:

20.3. Քրեական արդարադատության համակարգում պետք է ներդրվեն հետազոտության և տեղեկատվության մեխանիզմներ՝ իրավախախտների նկատմամբ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցներ կիրառելու իրականացման վերաբերյալ տվյալներ ու վիճակագրություն հավաքելու և վերլուծելու համար:

21. Քաղաքականության ձևավորում և ծրագրի մշակում

21.1. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցները պետք է համակարգված ձևով պլանավորվեն և իրականացվեն որպես քրեական արդարադատության անքակտելի մաս՝ զարգացման համապետական գործընթացի շրջանակներում:

21.2. Հարկավոր է իրականացնել կանոնավոր գնահատումներ՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների իրականացումն առավել արդյունավետ դարձնելու նպատակով:

21.3. Անհրաժեշտ է պարբերաբար վերանայումներ իրականացնել՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների հետ կապված խնդիրները, դրանց ազդեցությունն ու արդյունավետությունը գնահատելու նպատակով:

22. Կապեր համապատասխան գերատեսչությունների և գործողությունների հետ

22.1. Հարկավոր է տարբեր մակարդակներում գործարկել համապատասխան մեխանիզմներ՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների համար պատասխանատու ծառայությունների, քրեական արդարադատության համակարգի այլ ճյուղերի, սոցիալական ապահովության, առողջապահության, բնակարանային ապահովության, կրթության և աշխատանքի պետական և ոչ պետական գործակալությունների և լրատվամիջոցների միջև կապը խթանելու համար:

23. Միջազգային համագործակցությունը

23.1. Անհրաժեշտ է ջանքեր գործադրել հաստատություններում պահելու հետ չկապված միջոցների բնագավառում երկրների միջև գիտական համագործակցությունը խթանելու ուղղությամբ: Անդամ երկրների միջև ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների վերաբերյալ հետազոտությունները, վերապատրաստումները, տեխնիկական օժանդակությունը և տեղեկատվության փոխանակումը հարկավոր է ամրապնդել հանցավորության կանխարգելման և իրավախախտների նկատմամբ վերաբերմունքի հարցերով ՄԱԿ-ի հաստատությունների միջոցով՝ ՄԱԿ-ի քարտուղարության սոցիալական զարգացման և մարդասիրական հարցերի կենտրոնի Հանցավորության կանխարգելման և քրեական արդարադատության հարցերով ստորաբաժանման հետ սերտ համագործակցությամբ:

23.2. Պետք է լրացուցիչ հետազոտություններ և օրենսդրական դրույթների ներդաշնակեցում իրականացնել՝ հաստատություններում տեղավորելու այլընտրանքների շրջանակն

ընդլայնելու և դրանց կիրառումը նաև երկրից դուրս տարածելու նպատակով՝ Պայմանական դատապարտված կամ պայմանական ազատված իրավախախտների նկատմամբ հսկողության իրավասությունը փոխանցելու վերաբերյալ մոդելային համաձայնագրին համապատասխան: